

Politik Bilim

Bir Ders Kitabı: ‘Teknoloji Tarihi’

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

**Bu hafta ‘karanlık’tan söz etmeyeceğim.
Ama, lâfın sonu yine aynı noktaya çıkar mı, bilmem...**

Prof. Dr. Ergun Türkcan’a emeklilik yaradı; kitap üzerine kitap yazıyor. Emeklilik sonrası yazdığı iki kitaptan daha önce söz etmişim. İlki, “**Dünya’da ve Türkiye’de Bilim, Teknoloji ve Politika** (2009)”; diğeri de “**Türkiye’de Planlamanın Yükselişi ve Çöküşü 1960-1980** (2010)” idi.

Sözünü edeceğim yeni kitabı “**Teknoloji Tarihi** (Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2011)”... Yrd. Doç. Dr. Hasan Çalışkan’ın editörlüğünde basıma hazırlanmış olan bu kitabın ilk bakışta göze çarpan ve kanımca gerçekten takdir edilmesi gereken yanı, bir **ders kitabı** olması... Türkcan önsözünde diyor ki, “*Türkçede yalnızca bir takım çeviri teknoloji tarihi kitapları bulunmaktadır. Ancak, bir ders kitabı olarak genel bir ‘Teknoloji Tarihi’ kitabı bildiğim kadarıyla bu zamana kadar mevcut değildi; yazılmalıydı.*” Oturmuş yazmış; ellerine sağlık... Kitabını, bilim, teknoloji ve yenilik politikalarıyla uğraşanlar için efsaneleşen bir isme, hocası, Prof. Christopher Freeman’a (1921-2010) ithaf etmiş. İyi de yapmış. Bu kitaptan yararlanacak öğrencilerin içinden, merak edip Freeman’ı okuyacakların çıkacağını umut ediyorum.

Türkcan, kitabında, ‘jenerik teknolojilerin’ “*doğma ve evrimleşme süreçlerini, içsel ve dışsal dinamikleriyle anlatmayı*” amaçlamış. Bunun için, “*bazı kritik teknolojileri seçip onlar üzerinden [teknolojideki] gelişmeyi görmeye*” çalışmış. Hatırlayacaksınız, ortaya çıkışlarıyla, neredeyse bütün ekonomik faaliyet alanlarını ve günlük yaşamı etkiler hâle gelen teknolojilere jenerik teknolojiler deniyor. Buhar teknolojisi tarih sahnesine çıktığında böyle bir teknolojiydi; bugün, örneğin, ‘iletişim ve bilişim’ teknolojileri böyledir. Türkcan bu genel çerçevede, özellikle, “*icat-yenilik mekanizma ve süreçlerine odaklanmış.*”

Teknoloji tarihçileri, konuya ilgi duyanların bildikleri gibi, teknolojinin zaman içindeki değişimini anlatırlar. Geriye doğru bakıldığında bu değişimin ‘gelişme’ yönünde olduğu görülür. Onun içindir ki, teknoloji tarihi aslında teknolojideki gelişmelerin tarihidir. Teknolojiyi elbette birileri geliştirir. Birilerini bunu yapmaya yönelten etkenler vardır. Maryland Üniversitesi Tarih Bölümü’nden Prof. Robert Friedel’in belirttiği gibi (**A Culture of Improvement: Technology and the Western Millennium**, MIT, 2007) kişinin kendi deneyimleri sonucu ya da başkasından görerek edindiği, “*işlerin daha iyi yapılabileceği yolundaki inanç ve değer yargıları*”, onu, iş yapma tarzını ya da kullandığı aracı sürekli değiştirme arayışına yöneltebilir ve yaptığı işin tekniğinde, bir dış gözlemcinin ‘geliştirme’ sözcüğüyle anlatabileceği değişiklikler yapmaya başlar. Kişinin bu yöndeki başarılı deneyimleri onda bir kültür yaratır. Bu bir ‘**geliştirme kültürü**’dür.

Bu kültürün oluşum ve birikim süreci insanlık tarihi kadar eskiye dayanır. Herhâlde başlangıçta bu oluşuma yolu açan, bireysel düzeydeki içgüdüsel arayışlar ve rastlantısal buluşların yarattığı deneyim birikimleri olmuştur. Ama insan öğrenen bir varlıktır. En çok da birbirinden görerek öğrenir. Bireysel düzeyde oluşmaya başlayan geliştirme kültürünün zaman içinde bütün bir topluluğa nüfuz etmesi ve topluluğun/toplumun kültürü hâline gelmesi kaçınılmazdı. İşte bu noktadan itibaren teknoloji tarihçisi o çetrefil meseleyle baş başa kalır: Niçin bazı toplumlar bu kültürü diğerlerinden önce edinirler ve teknoloji geliştirmede öne çıkarlar?

Doğrusu ben, elime aldığım bir teknoloji tarihi kitabında, önce, müellif bu konuda ne diyor, ona bakıyorum. Nedeni açık: Bir zamanlar bilim ve teknolojide önde koşan İslâm daha sonra niçin, Batı’nın çok gerisinde kaldı? Osmanlı toplumu bu işi niçin beceremedi? Türkcan’ın kitabını

incelerken, bu alışkanlıkla gözlerim bu tür soruların yanıtını aradı. Tabî, Türkcan da bazı çözümlelerde bulunmuş ama, bunlar yeterli mi, tereddüdüm var. Belki genç beyinler, onun söylediği kadarından hareketle, kendileri de araştırarak, bu soruların yanıtlarında tam bir açıklığa kavuşurlar. Açıklığa kavuşmalılar ki, yarın kendilerini neyin beklediğini öğrenebilsinler...

CBT, 16 Aralık 2011